

5. *Muzykalnaya enciklopediya.* (1982). [Musical encyclopedia]. Moscow.
6. Orparyk, L. M. (2007). *Komunikatyvnyy aspekt muzychno-vykonavs'koho vyslovlyuvannya.* [Communicative aspect of musical performance]. Lv iv.
7. Orlov, V. F. (2003). *Profesiine stanovlennia vchyteliv mystetskykh dystsyplin.* [Professional formation of the art disciplines teachers]. Kyiv.
8. Pol's'ka, I. I. (2001). *Kamernij ansambl': istoriya, teoriya, estetika.* Harkiv.
9. Sybiriakova-Khikhlovska, M. I. (2007). *Dosvid spryiniattia polifonii u maibutnikh uchyteliv muzyky.* [Experience of polyphony perception of future music teachers]. Kyiv.
10. Wu Huimin. (2014). *Fenomen dosvidu u profesiinii pidhotovtsi maibutnoho vykladacha vokalnogo mystetstva.* [The phenomenon of experience in the training of the future teacher of vocal art]. Chernivtsi.

УДК 378.01843:[37.011.3-051:78]
 DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-213-216

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РИМАР Ірина Юрїївна – аспірантка Київського університету імені Бориса Грінченка.
Наукові інтереси: формування комунікативного досвіду майбутнього артиста інструментального ансамблю в процесі концертно-виконавської практики.

INFORMATION ON THE AUTHOR

RYMAR Iryna Yuriivna – student of Borys Grinchenko Kyiv University.
Circle of scientific interests: development of communicative experience of the future instrumental ensemble artist in the process of concert and performance practice.

Стаття надійшла до редакції 17. 06.2021 р.

ФУРДАК Тетяна Дмитрівна –

старший викладач кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6021-6944>
 e-mail: furdaktetyana@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ: ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Світова пандемія внесла свої корективи в організацію освітнього процесу. Сьогодні вже не підлягає сумніву розвиток дистанційного навчання. Люди різних вікових категорій з усього світу прагнуть отримати вищу освіту онлайн (як додаткову, так і основну). З кожним днем зростає кількість освітніх центрів і мережевих платформ, які пропонують навчальні курси, підвищення кваліфікації в різних галузях освіти. Університети повністю переорієнтували свою діяльність на дистанційний навчальний процес, адаптувавши програми та індивідуальні плани, організувавши контроль за якістю надаваних освітніх послуг.

Прагнення закладів вищої освіти відповідати європейським освітнім стандартам спонукає використовувати інноваційні й динамічні форми навчання, до яких відноситься дистанційне навчання, яке довело свою ефективність у процесі підготовки спеціалістів різних галузей, у тому числі й представників творчих професій [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти дистанційного навчання досліджуються багатьма вченими, як вітчизняними так і зарубіжними

(Д. Андерсон, А. Андреев, Ч. Ведмеєр, А. Белозубов, В. Бондаренко, А. Дабаган, Р. Деллінг, З. Дубовий, Н. Жевакіна, В. Кухаренко, Т. М'ясникова, Є. Полат, П. Стефаненко та ін.). Дослідниками вивчаються психологічні, правові, методичні, технічні проблеми дистанційного онлайн-викладання музичних дисциплін, комунікативні властивості й можливості Internet, перспективи застосування мультимедійних технологій навчання, обґрунтовано засади використання дистанційних технологій для мистецьких дисциплін (Н. Беявіна, Л. Васильєва, Ю. Волошук, І. Гайденко, Н. Глаголева, В. Дудчак, С. Завирин, В. За-мороцька, І. Красильников, М. Сімонсон, Р. Чао-Фернандес, С. Роман-Гарсія, Т. Цареградська, В. Штепа та ін.).

У Положенні про дистанційне навчання вказується, що метою дистанційного навчання є «надання освітніх послуг шляхом застосування в навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу в навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників» [4].

Дослідники В. Кухаренко та В. Бондаренко зазначають, що «планування онлайн-навчання включає в себе не тільки визначення змісту, яке необхідно охопити, але й ретельне відстеження того, як ви збираєтеся підтримувати різні типи взаємодій, що є важливим для процесу навчання. Цей підхід визнає навчання соціальним і пізнавальним процесом, а не просто питанням передачі інформації» [3, с. 9]. Для нашого дослідження це слушна думка, адже ми вважаємо, що викладач повинен контролювати процес навчання студента, бути на постійному зв'язку з ним – ця методика має ефективніший результат, ніж просте надання інформації.

Мета статті – на основі аналізу проблем та переваг дистанційного навчання обґрунтувати доцільність використання технологій навчання в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на індивідуальних заняттях з дисципліни «диригування».

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, здатного розширювати свої компетенції в умовах постійних соціокультурних і науково-технічних змін сучасного суспільства, підлаштовуватись до складних, нестандартних ситуацій, обумовлює можливість його особистісної та професійної самореалізації. До студентів пред'являються нові вимоги щодо професійних якостей, а саме: наявність інформаційних компетентностей, рівень яких визначається теоретичними знаннями, практичними навичками роботи з інформаційними технологіями, потребою в комунікації, досвідом творчості і дослідницькими вміннями. На часі актуальним є питання, пов'язане з удосконаленням підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до самоосвіти в дигітальному просторі за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Однак, у силу специфіки музичного мистецтва як мистецтва організації музичних звуків, передусім у часовій (ритмічній), звуковисотній і тембровій шкалі, а музичних дисциплін як дисциплін практичного спрямування, можливість повного переходу студентів-музикантів на дистанційне навчання в закладах вищої освіти є складним і неоднозначним, оскільки переваги дистанційного навчання – мобільність, доступність – втрачають такі його сторони, як відсутність безпосереднього спілкування педагога та студента, орієнтованого в першу чергу на практичну діяльність. З іншого – у викладачів з'являється можливість експериментувати, випробувати нові форми навчання, допомагати студентам їх

опанувати, що привчає майбутніх учителів музичного мистецтва до більшої самостійності, а викладачу допомагає проявити свою креативність [1].

Цілком можливе успішне дистанційне освоєння студентами практичних дисциплін музичного циклу, які містять практичну складову (музичний інструмент, сольний спів, диригування та ін.) при дотриманні певних умов, одна з яких – якість дистанційного навчального курсу, який виконаний з урахуванням специфіки музичної творчості.

Виникає питання: чи можна навчити студента володіти елементами диригентської техніки, формувати у майбутніх учителів музичного мистецтва засвоєння теоретичних основ диригентського виконавства, методики роботи з хоровим колективом на індивідуальних заняттях у процесі віртуального спілкування на різних інтернет-платформах?

Досвід свідчить, що технічні можливості мережі Інтернет та програмного забезпечення не дозволяють домогтися синхронного співу і живої взаємодії викладача, концертмейстера, студента-диригента, а затримка при передаванні інформації через Інтернет негативно впливає на формування музичного смаку молоді.

Іншою важливою відмінністю індивідуальних занять є той факт, що викладач повинен звертати увагу не тільки на кінцевий результат – звучання музичного твору, виконуваного студентом, але й контролювати діяльність усієї опорно-рухової системи під час музикування, адже як відомо, неправильна постава диригентського апарату до якого входить в тій чи іншій мірі вся постава диригента (голова, плечі, корпус, ноги, руки) може негативно позначитись як на якості оволодіння технікою диригування (виразність, поліморфність, комплементарність), вплинути на загальний естетичний вигляд диригента, що зі свого боку справляє певне враження на хоровий колектив і слухачів, так і на художню інтерпретацію твору.

Поєднання традиційного підходу до навчання та використання інтерактивних й проблемних методів і прийомів сприяють виконанню навчальних цілей дистанційних занять та досягненню необхідного результату – засвоєння студентом диригентських знань, оволодіння технічними вміннями і навичками [5].

Отже, навчальна діяльність під час дистанційних індивідуальних занять з диригування потребує високого рівня самоорганізації студента, що свідчить про необхідність посилення контролю й використання таких технологій навчання, які можуть мотивувати його до успішного

засвоєння матеріалу, а саме:

технологія особистісного підходу – орієнтування на індивідуалізацію кожного студента з урахуванням принципу партнерства, здатність вибудовувати музично-освітній процес з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів різних вікових груп при їх підготовці до роботи з дитячим хоровим колективом;

технологія інтеграційних форм теоретичної та практичної підготовки студентів до майбутньої роботи з хоровим колективом, а саме: використання в різних інтеграційних формах теоретичної підготовки студентів та їх активності і самостійності в практичній діяльності (визначати форму, жанр, стиль і напрямок музичного твору, організувати сприйняття хорових творів учнями в процесі музичної освіти, аналізувати вокально-хоровий твір, організувати вокально-хорову роботу);

технологія діалогу, яка потребує розвитку особистості і формування індивідуального досвіду студента в процесі роботи диригента, використання самостійності студентів в ході підготовки до роботи з дитячим хоровим колективом, їх ініціативи;

технологія критичного мислення: наявність рефлексивного осмислення своєї організаторської та хормейстерської діяльності – розвиток професійного мислення, формування комунікативних здібностей, вироблення вмінь самостійної роботи з хоровим колективом;

технологія творчого саморозвитку особистості: свідомо якісна зміна самого себе і власної діяльності, освоєння нового рівня професійної компетентності, професійної майстерності, мотивація навчання, творча самостійність, творче мислення, творча фантазія в теоретичних і практичних підходах до роботи з дитячим хоровим колективом;

технологія принципу варіативності: використання можливостей для усвідомленого цілеспрямованого змісту і засобів здобуття оброблених і традиційно використовуваних педагогічних технологій в роботі з дитячим хоровим колективом;

технологія колективного взаєонавчання: мета даного навчання є співпраця, засвоєння знань та навичок, способів розумових дій, діяльнісно-практичної сфери особистості, комунікативних якостей керівника хорового колективу. Організація колективного способу навчання передбачає навчання шляхом спілкування в динамічних парах, коли кожен навчає кожного (індивідуальні заняття з двома студентами, аналіз диригентської роботи студентів індивідуального класу, передача отриманих знань один одному, співпраця та взаємодопомога між студентами);

технологія тренінгу: охоплення всього потенціалу студента, формування навичок аналізу на засадах толерантності, пошук ефективних шляхів розв'язання поставлених проблем. В основі технології показ викладача і повтор студента. У ході проведення тренінгів моделюються деякі аспекти диригентсько-хорової діяльності, спрямовані на управління дитячим хоровим колективом. Тренінги проводяться викладачами-диригентами. Тематика визначається виходячи з труднощів вирішення педагогічних завдань. Тренінги можуть бути як індивідуальні, так і групові. У процесі професійної підготовки педагога-музиканта необхідні тренінги, спрямовані на освоєння прийомів диригування та оволодіння основами педагогічного артистизму;

технологія дистанційного навчання: надання студентам можливості опанування освітніх програм за місцем їх проживання або тимчасового перебування на території закладу вищої освіти, отримання консультації викладача у підготовці до заняття онлайн, можливість знайти навчальну програму за своїми потребами, вивчення окремих дисциплін та ліквідація академічної заборгованостей з використанням дистанційних технологій навчання, прийняття участі у віртуальному хорі;

комп'ютерні технології: розширення інформаційної основи навчання диригування; для здійснення процесу успішного оволодіння диригентськими і хормейстерськими вміннями і навичками створення спеціальних умов, що дозволяють суб'єкту навчання бачити, спостерігати і ретроспективно оцінювати свою навчальну діяльність, використання комп'ютерних навчальних програм та електронних підручників, доступних студентові за допомогою глобальної (Інтернет) і локальних (Інтранет) комп'ютерних мереж.

На нашу думку, використання таких технологій під час дистанційного навчання сприятиме успішній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва для роботи з хоровим колективом, а застосування таких методів як: інформаційні (вебінари, презентації); вербальні (пояснення, бесіда, розповідь, метод вербалізації змісту художніх творів); наочні (спостереження, демонстрація, ілюстрація); інтерактивні (діалоги, спільний аналіз, вільний вибір завдання, створення ситуації успіху); мистецькі (метод вербалізації змісту художніх творів, метод створення креативного поля); практичні (ділові ігри, метод практичного показу, спів хорових партій, гра на інструменті, прослуховування аудіозаписів, перегляд відеозаписів хорових творів, моделювання проблемних

педагогічних ситуацій) забезпечать ефективне формування знань, умінь та навичок.

Для перевірки запропонованих технологій ми пропонуємо проведення групових вебінарів-онлайн. Наприклад, один з них: Тема: «Проведення «віртуальної репетиції». Умови участі у вебінарі: слухачам пропонується коротко (в письмовій формі) відповідати на питання викладача, висловлюючи свою думку. Ключові моменти дискусії – обговорення Презентації на тему: «Методичні рекомендації планування і проведення репетиції з хором». Питання для обговорення: 1) Основні етапи підготовки диригента до репетиційної роботи з хором. Перечисліть, які основні етапи підготовки диригента до репетиційної роботи з хором, були позначені в Презентації;

2) Вибудовування репетиційного плану роботи над хоровим твором. Які з використаних диригентом способів вибудовування плану репетиції були для Вас переконливими?

3) Принципи підбору методів і прийомів при роботі над хоровою партитурою. Які з використаних диригентом прийомів при роботі над хоровою партитурою Ви б позначили, переглянувши Презентацію?

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Принципи дистанційного навчання не відрізняються від принципів навчання у традиційній системі, проте реалізуються вони специфічними способами, які обумовлені особливостями дистанційного навчання та можливостями інформаційного середовища.

На нашу думку, використання на дистанційних індивідуальних заняттях з диригування виділених у статті технологій (технологія особистісного підходу, технологія інтеграційних форм, технологія діалогу, технологія критичного мислення, технологія творчого саморозвитку особистості, технологія принципу варіативності, технологія колективного взаємонавчання, технологія тренінгу, технологія дистанційного навчання, комп'ютерні технології) сприятиме високому рівню самоорганізації студента й мотивувати його до успішного засвоєння матеріалу.

Проведене дослідження створює основу щодо обґрунтування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до успішного навчання в межах дистанційної освіти й дає підстави для аналізу та вивчення віртуальної культури майбутнього хормейстера під час навчання у вищому навчальному закладі, що буде відображено в наших подальших розвідках.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Л. Досвід формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання / Л. Васильєва // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми, 2017. № 7. С. 48–58.
2. Кайдалова, Л. Г. Викладач у системі дистанційного навчання [Текст] / Л. Г. Кайдалова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: збірник наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2011. Вип. 32. С. 104–109.
3. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
4. Положення про дистанційне навчання // Наказ МОН 25.04.2013 № 466. 2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
5. Стефаненко П. В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: за спец.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Павло Вікторович Стефаненко; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2003. 42 с.

REFERENCES

1. Vasylyeva, L. (2017). *Dosvid formuvannya hotovnosti maybutn'oho vchytelya muzychnoho mystetstva do vykorystannya tekhnolohiyi dystantsiynoho navchannya*. [The experience of forming the readiness of the future teacher of music to use the technology of distance learning]. Sumy.
2. Kaydalova, L. H. (2011). *Vykkladach u systemi dystantsiynoho navchannya*. [Teacher in the system of distance learning]. Kharkiv.
3. Kukharenko, V. M., Bondarenko, V. V. (2020). *Ekstrene dystantsiynе navchannya v Ukraini*. [Emergency distance learning in Ukraine]. Kharkiv.
4. Polozhennya pro dystantsiynе navchannya (2013). [Regulations on distance learning].
5. Stefanenko, P. V. (2003). *Teoretychni i metodychni zasady dystantsiynoho navchannya u vyshchiy shkoli*. [Theoretical and methodical bases of distance learning in higher school]. Kiev.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ФУРДАК Тетяна Дмитрівна – старший викладач кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету, факультет мистецтв.

Наукові інтереси: хорове мистецтво, вдосконалення професійної підготовки хормейстера.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

FURDAK Tetiana Dmytrivna – Senior Lecturer of the Department of Methods of Music Instruction, Singing and Choir Conducting of Kryvyi Rih State Pedagogical University Art Faculty.

Circle of scientific interests: choral art, improvement the professional training of the choirmaster.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2021 р.